

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

II. De diuisione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

sensitui reperti in homine, & inclusi in genere immediato videlicet animali, quod non reperiretur in illo corpore, neque includeretur in genere mediato, scilicet corpore.

Placet etiam advertere clariorem fore definitionem traditam per genus supremum, & omnes differentias vsque ad infimam in definitione positas, veluti si diceretur, *homo est substantia corporea, vivens, sensibilis, rationalis*, quam traditur dum dicitur, *homo est animal rationale*, quia tamen non solum consulendum est claritati, sed etiam breuitati, & satis clare traditur per genus immediatum, per hoc & differentiam vicinam, vt plurimum definitiones tradere consueuimus.

Hic disputant nonnulli an genus, & alia huiusmodi possint definiri; absretamen, vbi enim disputatio institueretur de genere, seu de aliis quibuscumque rebus, opportunius disputabitur an ipsa possint definiri. In praesenti verò cum tantum agamus de definitione, tantum ad rem erit explicare quomodo definitio possit definiri. Opponunt nonnulli: Hæc definitio, *Oratio explicans naturam rei*, respicit tanquam obiecta definita omnes definitiones: ergo respicit se ipsam: ergo idem definitur per se ipsum: ergo non per aliquid clarius, sed per æquè notum, aut ignotum: ergo definitio non potest definiri, ne hæc inconuenientia inferatur. Respondeo prædictam definitionem respicere ex parte obiecti omnes definitiones particulares, quatenus conueniunt in quadam ratione simili, seu in ratione communi definitionis, & hac ratione respicere se ipsam tanquam obiectum reflexe per se ipsam representatum; sicuti conceptus respondens huic voci *cognitio* respicit tanquam obiectum omnes cognitiones, & se ipsam, quia ipse est cognitio, & sicuti hæc vox *nomen*, significat omnia nomina quatenus similia, & consequenter se ipsam quatenus habet rationem nominis: Cum ergo definitio formalis nihil aliud sit, quam cognitio expressa, clara, & distincta alicuius obiecti, & cognitio illa se ipsam clare, expresse, & distincte representet, erit sui ipsius definitio.

Neque hac ratione inferuntur, quæ obiectione afferbantur, videlicet idem definiri per se ipsum, quia inconueniens non est idem vt obiectum definiri per se ipsum tanquam per definitionem formalem, esset autem inconueniens si idem per se ipsum vt obiectum definitionis formalis definiretur. Præceptum autem illud, definitio debet esse clarior definito, non ita intelligendum, vt definitio formalis clarius debeat cognosci definito, quia vt obiectum aliquod definitur, illius definitio neque clare, neque confuse debet cognosci, cum enim dico, *homo est animal rationale*, hominem definit, & illius formalem definitionem non agnosco, quæ si esset cognoscenda, forsitan difficilius cognosceretur, quam illius definitum agnosceretur, in quo sensu tantum inferitur definitionem non esse clariorem definito, quod absurdum non est; non tamen ex eo quod definitio, per se ipsam definitur, inferatur conceptum formalem definitionis non clarius representare obiectum definitum, quam representat idem obiectum conceptus formalis definiti, quod absurdum esset, & in quo sensu prædictum præceptum est intelligendum.

PUNCTUM II.

De Diuisione.

Diuisio Physica est quædam separatio partium, quæ antea vnità totum constituiebant, veluti cum lignum in duas partes secatur, tunc diuidi dicitur. Ex hac diuisione desumpta est Dialectica diuisio, quæ est *oratio totum in suas partes distribuens*. Huiusmodi est actus, quo dico, *animal aliud homo, aliud brutum*, ex vi cuius animal quod est quoddam totum potentiale distribuitur in distinctas species, quas sub se continet tanquam partes.

Secundum hanc diuisionis definitionem omnis diuisio totius in partes dicenda esset, assignantur tamen distinctæ diuisiones, in quibus vna specialiter diuisio totius in partes dicitur, quia ex vi illius separantur partes quæ actu componebant totum actuale. Est igitur triplex diuisio

Præc. de Cædæo, I. philosoph. Tom. I.

si; quædam dicitur diuisio generis in species, alia totius in partes, alia demum subiecti in accidentia, quæ proprius subiecti per accidentia diceretur. Diuisio generis in species est illa, ex vi cuius genus, quod antea erat totum quoddam potentiale, secatur in species oppositas tanquam in partes, ex quibus componebatur; veluti cum diuiditur elementum in ignem, aërem, terram, & aquam. Ad hoc genus diuisionis reducitur particio speciei in indiuidua, v.g. hominis in Petrum, Ioannem, &c.

Diuisio totius in partes est illa, ex vi cuius totum secatur in partes, quibus actu componebatur. Cæterum cum partes quædam sint Metaphysicæ, aliæ Physicæ, ex his quædam essentielles, aliæ integrantes, & ex his quædam homogeneæ, aliæ heterogeneæ, sic his omnibus partibus distinctis diuisiones distinctæ correspondent. Diuisio in partes metaphysicas est oratio, ex vi cuius diuiditur totum in partes, quibus metaphysicè componebatur; veluti cum diuiditur homo in animal, & rationale. Diuisio essentialis in partes physicas est oratio, quæ totum diuiditur in partes physicas essentielles, quibus physicè componebatur; veluti cum dicitur hominis alia pars est corpus, alia anima, & sic reliquis partibus proportionem seruata similes respondent diuisiones.

Diuisio subiecti in accidentia vulgò dicitur, quæ diuiditur homo in album, & nigrum, quæ strictè loquendo non ita deberet appellari, quia cum ego diuido hominem in album, & nigrum, non diuido hominem in albedinem, & nigredinem, quæ sunt accidentia, quia si ita fieret diuisio, faceret hunc sensum: hominum quidam est albedo, alius nigredo. Deinde nihil potest diuidi nisi in ea, quibus constat, & quæ includit actu vel potentia, sed subiectum non constat accidentibus, neque ex illis actu, aut potentia componitur: ergo subiectum non diuiditur in accidentia. Dicenda ergo est prædicta diuisio, *diuisio subiecti per accidentia*, quia ex vi illius diuiditur subiectum in communi in distincta subiecta, quorum vnum habet hoc accidens, & alterum illo caret, seu habet oppositum. Cum enim diuido hominem in album, & nigrum, diuido collectionem hominum, quæ est totum quoddam aggregatum constans distinctis hominibus tanquam partibus in duas hominum classes, quæ sunt partes diuisi, & inter se distinguuntur ex eo, quod homines huius classis habeant albedinem, & homines illius classis habeant nigredinem, quod est distinguere partes subiecti, seu totius diuisi per albedinem, & nigredinem, & ita diuisio ista subiecti per accidentia propriè dicitur. Diuisio alia quæ solet assignari accidentis in subiecta, quæ fit dum dicitur, *Potentiarum quædam anime inherent, aliæ corpori*, ad præcedentem potest reduci, & propriè non diuisio accidentis in subiecta, sed accidentis per subiecta dicenda est propter eandem rationem, quæ modò dicebam subiectum non diuidi in accidentia, sed per accidentia, ex vi quorum subiectum hoc ab illo secernitur.

Ad idem genus subiecti in accidentia reducenda est diuisio, ex vi cuius genus diuiditur per differentias oppositas præcisè sumptas; animal, verbi gratia per rationale, & irrationale, quod dicendum est per differentias diuidi, non verò diuidi in differentias, quia genus nullo modo componitur ex differentiis, sed ex speciebus in quas diuidi potest tanquam in partes potentiales. Postquam hanc doctrinam semel & iterum scripseram, illam à Fonseca doctè traditam inueni libr. 4. capit. 8. vbi notat nunquam dixisse Porphyrium genus diuidi in differentias, sed per differentias, ibidemque refert Boetium asserentem genus non diuidi in differentias, sed in species.

Diuisio vtilissimum est sciendi instrumentum, quod docuit Aristoteles libr. 2. *Posteriorum*, capit. 14. & libr. 1. *Topicorum*, cap. 14. cuiuscumque rei definitionem inuestigare; quod hac ratione optimè fiet: sumatur genus quoddam rei definiendæ aliis commune, verbi gratia intendendo definire hominem, assumo genus supremum nempe substantiam, quod diuido per differentias in substantiam corpoream, & substantiam incorpoream; ex quibus membris diuidentibus vnum homini non conueniet, nempe substantia incorporea, quod omitto, & alterum assumam, nempe substantiam corpoream: hanc homini conuenire necesse est ex suppositione quod illi membrum aliud diuidens non conueniat, inspicendum est, an illi tantum conueniat, an etiam aliis;

B fi

si illi tantum conueniret, hominis esset definitio; quod si aliis conueniat, sicuti de facto conuenit, iterum subdividenda est per alias differentias inferiores, & essentialia, & assumendum membrum diuidens, quod homini conueniat, quod si non conuenit aliis, hominis erit exacta definitio: sin minus, iterum membrum diuidens per alias differentias subdividendum est donec reperiatur contractum per differentiam, quæ tantum homini conueniat, quæ est rationale, talèque membrum diuidens continens rationem communem generis, & differentias, per quas fuit contractum, donec perueniretur ad illam, quæ constituit membrum diuidens tantum homini conueniens, erit propria, exacta, essentialisque hominis definitio.

7 Diuisiones generis in species, subiecti in accidentia, & accidentium in subiecta à definitione distingui certum est; dubium tamen, an diuisio totius in partes essentialia physicas, & metaphysicas, & generis per differentias, à definitione distinguatur. Affirmat Hurtaudus non omnem diuisionem à definitione distingui, quia hominis definitio tam clarè & explicitè attingit partes hominis, quàm illius diuisio; & vtraque eandem omnino hominis partes nempe animal & rationale attingit, in quas per ipsam definitionem diuiditur, siquidem explicitè, & vt inter se distinctæ ex vi definitionis cognoscuntur. Ratio hæc mihi persuadet eundem actum posse habere rationem diuisionis, & definitionis, nihilominus formaliter diuisio & definitio semper different, quia diuisio semper connotat quoddam totum, quod præcellerit, in quo fuerint vitæ partes, quæ diuisæ cognoscuntur, dicitque formalem oppositionem ipsarum partium tantquam membrorum diuidentium, quæ re, aut ratione opponi debent, quod non dicit definitio, cuius tota formalis ratio sita est in suo subiecto clarè vt distincto ab omnibus aliis representando. Insuper hæc diuisio generis per differentias, quam dixi reduci ad diuisionem subiecti in accidentia, animal aliud animal rationale, aliud irrationale, includit definitionem hominis, & definitionem bruti, & conceptum animalis secundum se, dicitque quoddam oppositionis genus inter vtramque definitionem, quod neutri conuenit formaliter vt definitio est; definitio enim hominis præcisè dicit conceptum respondentem his vocibus *animal rationale*. Ex quo inferitur formaliter, & realiter extrinsecè talem semper definitionem, & diuisionem inter se distingui.

8 Leges bonæ diuisionis sunt vt omnia membra diuidentia simul sumpta sint æqualia diuiso, ita vt nulla pars in isto reperiatur, quæ non contineatur in illis, neque aliquid illa contineant, quod isto non claudatur, quodque quodlibet membrum diuidens sit inferius diuiso. Ratio est, quia cum diuisum sit totum, & hoc supra quamlibet partem sui addat alteram, & nihil supra omnes simul sumptas, sic de diuiso necessariò dicendum est, Secundum præceptum est, vt diuisio non fiat per plura membra, quàm par est: si enim animal immediatè velles diuidere in omnes species atomas, neque illas posses inuenire, neque inuentas posses memoriâ retinere. Cum igitur membra diuidentia plura sint, diuisum secundum est per aliquas rationes communes, quæ rursus per alias, & alias minus vniuersales subdividuntur. Tertium præceptum, vt membra diuidentia re, vel ratione opponantur, hoc est, vt realiter, vel per intellectum sint distincta.

9 De diuisione nominis, quæ vulgò circumfertur consilio non memini, quia, vt doctè ait Fonseca *lib. 4. cap. 2.* diuisio non est, sed distinctio. Diuisionem nominis vulgus appellat distinctionem vocis, aut vocum in varias significationes, quæ illi possunt contingere, vt cum audio nomen *Gallus* quo ex æquo significatur homo natione Gallus, & Gallus gallinaceus, inter vtramque significationem distinguo; & cum audio propositionem istam: *Scio Petrum interfecisse Ioannem*, illam distinguo in duplicem sensum, quem potest reddere, videlicet scio Ioannem interfecisse esse à Petro; & scio Petrum interfecisse esse à Ioanne, in qua distinctione nulla est diuisio, quia nullum datur totum, quod secetur, voces enim non secantur, eadem enim integræ permanent distinctione factæ; neque significationes, quia nunquam

hæ fuerunt aliquo modo vitæ, neque totum aliquod composuerunt. Dicuntur enim distingui, quia mens non discernerebat quænam illarum voci prolata hæc, & nunc conueniret, sicuti cum quis vidit hominem à longe, dubitans an videat Petrum, vel Ioannem, & postea deprehendit ab illo Petrum videri, non dicitur diuidere Petrum, sed illum à Ioanne distinguere.

P V N C T V M. III.

De Argumentatione.

1 IN omnibus Dialecticæ instrumentis Argumentatio prima tenet, quæ vltimò veritas deprehenditur, & illa, quæ latebat ignota eruitur, & nota fit. Vulgò definitur, *oratio in qua vnum ex alio consequi denotatur*; hoc est, in qua ex quadam propositione cognita, aliam inferimus, & deducimus: sicuti cum dicimus, *Petrus est homo: ergo Petrus est animal*. Neque sufficit ad argumentationem, in re obiectum vnius propositionis connexionem habere cum obiecto alterius, ita vt illo posito non possit ipsum non dari, sed requiritur, nos hac connexionem duci ad tale obiectum cognoscendum, quapropter non erit argumentatio; si dicamus, *Petrus est homo: Petrus est animal*; etsi in re non possit esse homo, quin sit animal. Ideo in definitione apponitur particula illa, *inferri denotatur*, quod fit per hanc vocem *ergo*, aut *igitur*. Si propositio, ex qua alia inferitur fuerit vniuersalis, *Antecedens* dicitur: si duplex fuerit, prima vocatur *Maior*, secunda *Minor*. Propositio, quæ inferitur nota illationis affecta *Consequentia* dicitur, & id quod inferitur secundum se sumptum *Consequens* appellatur.

2 Argumentatio diuiditur in Syllogismum, Enthymema, Inductionem, Exemplar, & Dilemma. *Syllogismus* est argumentatio in qua ex duabus propositionibus tertia denotatur inferri, veluti cum dicimus: *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: Ergo omne rationale est animal*. *Enthymema* est syllogismus truncatus, in quo ex vna tantum propositione alia denotatur inferri, veluti cum dicimus: *Petrus est homo: ergo Petrus est animal*. *Inductio* est argumentatio, in qua ex pluribus particularibus sufficienter enumeratis vniuersale colligitur. Hæc non distinguitur ab ascensu, & descensu, de quo dixi Controuers. prima, Puncto sexto, *Exemplar* est argumentatio, in qua ex vno vel pluribus particularibus aliud particulare propter similitudinem deducimus, veluti cum dicimus: *Deus pepercit Ninuiitis poenitentiam agentibus: ergo etiam mihi parceret si poenitentiam egero*. *Dilemma* est argumentatio bicornis; in qua duæ partes proponuntur, quarum alteram non possit respondens aduersarius effugere, & illarum qualibet capiendus est. Veluti cum hominem ignarum, qui diu scholas frequentauit, arguimus: *Aut ex animo vacasti litterarum studio, vel non? Si non vacasti; negligens es, tempusque prodigisti. Si vacasti; rudis es, & ingenio hebes, siquidem nihil didicisti*.

3 Rectitudo argumentationis non consistit in veritate propositionum, sed in connexionem consequentis cum antecedenti, seu cum præmissis, ex quibus inferri denotatur. Vnde hæc est bona argumentatio: *Arbor est homo: ergo arbor est rationalis*, etsi vtraque propositio sit falsa; & hæc est mala, *Petrus est animal: ergo Petrus est homo*, etsi vtraque propositio necessaria sit. Ex hoc fit argumentationem non esse dicendam veram, vel falsam, sed bonam, vel malam. Hæc dicta sint pro incipientium captu, multa enim sunt dicenda de natura syllogismi,

ad quem omnes argumentationes adductæ reducuntur Controuers. 9. & 10.

Logice, de illiusque forma, & structura dicam

Controu. 4.

CONTRO